

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА СТРУКТУРА ОКРЕМИХ МЕТОДИК РОЗСЛІДУВАННЯ ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ

Жердєв Владислав Костянтинович
аспірант кафедри криміналістики, судової експертології
та домедичної підготовки, Харківський
національний університет внутрішніх справ
ORCID: 0000-0001-5573-4093

Науковий керівник: Яцик Тетяна Петрівна
кандидат юридичних наук, доцент, Харківський
національний університет внутрішніх справ

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3519

Підроблення документів, особливо у сфері економіки є системою активних цілеспрямованих умисних і заздалегідь підготовлених, обумовлених обстановкою дій по створенню, зміні і (або) використанню документів, які деформують або приховують певні фактичні обставини, пов'язані з правовідносинами. Структура підроблення документів, як наукова абстракція являє взаємозв'язок документальної і поведінкової сторін підроблення, які складаються з декількох елементів.

Аналіз сучасного стану криміналістичних досліджень проблем, пов'язаних із виявленням та розкриттям кримінальних правопорушень у сфері економіки, вчинених з використанням підроблених документів, відображає що виявлення закономірностей слідоутворення та криміналістичних проблем застосування спеціальних знань при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених з використанням підробки документів є мало дослідженими. Слід визнати, що основні дослідження вчених лише спрямовані на виявлення та аналіз ознак розкрадань, відображених у недостовірній бухгалтерській документації. Криміналісти, які аналізують особливість застосування спеціальних знань при дослідженні недостовірних документів, щодо правопорушень, не пов'язаних із розкраданнями (контрабанда, фіктивне банкрутство, ухилення від сплати податків), на наш погляд, не змогли комплексно висвітлити всі проблеми, пов'язані з підробкою документів [1, с. 16; 2, с. 65].

Наукові дослідження, що проводяться за вказаним напрямом, зробили значний внесок у розвиток теорії розслідування кримінальних правопорушень, проте фрагментарний розгляд методики розслідування правопорушень вчинених з використанням підроблених документів не дозволив комплексно підійти до теоретичного обґрунтування їх особливостей. З огляду на це, даний напрям потребує подальших

наукових розробок в питанні класифікації та структури окремих методик розслідування підроблення документів [3, с. 76].

На наш погляд, назріла необхідність формування нового напрямку криміналістичних досліджень, присвячених виявленню та розслідуванню кримінальних правопорушень вчинених у сфері економічної діяльності з використанням підробки документів. Комплексне вивчення цієї багатогранної та актуальної проблеми має включати дослідження криміналістичної сутності підробки документів; типової криміналістичної характеристики та методики розслідування кримінальних правопорушень, вчинених у сфері економічної діяльності з використанням підробки документів.

Ми приєднуємось до думки Р. І. Благути, Є. В. Пряхіна та інших вчених, які пропонують основою наукової диференціації вважати групові та видові криміналістичні характеристики [4, с. 327]. Отже, основою запропонованого напрямку криміналістичних досліджень може бути розробка групової криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у сфері економічної діяльності, вчинених з використанням підробки документів та методики розслідування таких правопорушень.

У кримінальних правопорушеннях, вчинених зазначеним способом, є загальні ознаки, які дозволяють виділити їх із усіх правопорушень у сфері економічної діяльності, передбачених ст. 358 КК України.

Загальними ознаками таких кримінальних правопорушень є:

- підготовка (виготовлення, придбання, зміна) підроблених документів певних видів;
- інформаційне спотворення змісту документа (юридичної, бухгалтерської, податкової, митної інформації), що впливає на виникнення, зміну чи припинення правовідносин;
- визначення спрямованості дезінформації (змісту підробки) на адресата підробки в рамках економічних та (або) контрольних правовідносин;
- інформаційний вплив з використанням підроблених документів на адресата підробки з метою спонукання останнього до вчинення певних дій, зміни своїх дій (рішень) або утримання від певних дій;
- наявність стадій злочинної діяльності у вигляді виконання раціональної послідовності дій з підготовки, використання підроблених документів, що супроводжуються приховуванням кримінального правопорушення.

З вище наведених ознак, ми можемо запропонувати структуру типової методики, що відображає особливості розслідування кримінальних правопорушень, вчинених з використанням фальсифікації документів у сфері економічної діяльності, що включає такі елементи:

1. Характеристика вихідної інформації, що ґрунтується на типових процесах слідоутворення кримінальних правопорушень, вчинених з використанням підробки документів у сфері економічної діяльності.

2. Висунення слідчих та розшукових версій та визначення основних напрямів розслідування.

3. Організація та тактика першочергових слідчих, організаційних дій та оперативно-розшукових заходів.

4. Організація подолання протидії розкриттю та розслідуванню кримінального правопорушення.

5. Тактичні особливості окремих слідчих дій та їх комплексів (тактичних операцій) на наступних етапах розслідування.

6. Взаємодія слідчих з контролюючими органами та іншими суб'єктами під час розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень.

Визначивши елементи методики, можна перейти до розгляду особливостей виявлення та розкриття кримінальних правопорушень, вчинених з використанням підроблених документів. Питання про розкриття кримінальних правопорушень розглядалося з різних точок зору, на підставі яких можна зробити висновок, що це результат дій правоохоронних органів (оперативно-розшукові заходи, типові слідчі ситуації, слідчі версії та алгоритми дій під час розслідування, тактика проведення окремих слідчих дій, тощо).

Щоб отримати з вище наведених дій найбільшої користі та вагомості, потрібна якісно продумана методика. Дана методика послужить підсумковим елементом реалізації своїх навиків правоохоронним органам, оскільки у методиці накопичуються дані всіх частин криміналістики, трансформовані з урахуванням криміналістичної специфіки різних видів злочинів, ситуаційних та інших особливостей діяльності по їх розслідуванню. Її основу складає система науково обґрунтованих типових методичних рекомендацій з розслідування схожих кримінальних правопорушень, що дозволяє при ретельному обліку індивідуальних особливостей кожного такого діяння розкривати і розслідувати підроблені документи.

Література:

1. Волинський А. Ф. Криміналістичне забезпечення розкриття та розслідування злочинів в аспекті соціальних функцій криміналістики. *Актуальні питання застосування кримінально-процесуального та кримінального законодавства в процесі розслідування злочинів: збір. міжвуз. наук.-пр. конференції. К., 2014. Ч. 2. С. 15-21.*

2. Єфімов С. В. Використання економічних знань при виявленні і розслідуванні злочинів: проблеми розробки криміналістичної методики. *Матеріали 3-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Х., 2016. Т. 1. С. 62-66.
3. Дубська М., Микола О. Фальсифікація документів: види фальсифікації. *Матеріали конференції Молодіжної наукової ліги*. 2021. С. 71-78.
4. Криміналістика : підручник / Р. І. Благута та ін. ; за ред. Є. В. Пряхіна; Львів. держ. ун-т внутр. справ. 3-є вид., перероб. та допов. Львів, 2016. 946 с.

СПЕЦІАЛЬНИЙ ПОТЕРПІЛИЙ ЯК ОЗНАКА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 374 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Козаченко Олександр Васильович
доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
кримінального права та інших кримінально-правових
дисциплін, Миколаївський навчально-науковий
інститут права Національного університету
«Одеська юридична академія»
ORCID: 0000-0002-8412-8639

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3504

Статтею 374 КК України встановлюється кримінальна відповідальність за порушення права на захист. Основним безпосереднім об'єктом діяння, передбаченого ст. 374 КК України, виступають суспільні відносини, які виникають у зв'язку з наявністю у певної особи відповідного конституційного права. Додатковим факультативним об'єктом виступають певні соціальні та особисті цінності, до яких можуть бути віднесені, зокрема, фізична свобода, недоторканість, здоров'я, честь та гідність, майнові права осіб, які мають право користуватися правовою допомогою захисника. Такі особи визначені в диспозиції ст. 374 КК України – це підозрюваний, обвинувачений. Таким чином, специфіка складу даного кримінального правопорушення в тому, що обов'язковим для кваліфікації є встановлення ознак спеціального потерпілого – фізичної особи, для якої характерні у момент вчинення кримінального правопорушення спеціальні ознаки, визначені у диспозиціях статей Особливої частини КК України. Такі ознаки спеціального потерпілого, доповнюючи ознаки загального потерпілого, звужують коло осіб, які можуть ставати потерпілими від конкретних